

Tal hållet av republikens president Tarja Halonen vid
huvudfesten under Anders Chydenius -jubiléet i Karleby
1.3.2003

Enligt många internationella jämförelser hör Finland till vinnarna i denna vår globaliserade värld. Det frågas gång på gång hur detta varit möjligt. Trots att finländaren har svårt att skryta med sig själv är det verkligen sant att vårt land på relativt kort tid har utvecklats från ett fattigt jordbruksdominerat samhälle till ett av världens mest välmående länder.

De karga naturförhållandena i vår kalla nord har säkert för sin del lärt oss att vi för att hållas vid liv måste arbeta flitigt och ta hand om varandra.

Jag är själv övertygad om att den modell som kallas det nordiska välfärdssamhället har bidragit till framgången. Grundelementet i denna välbekanta modell är ett politiskt stabilt samhälle byggt på demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipen, ett samhälle där god förvaltning garanterar effektiva funktioner. Öppenheten i systemet inger förtroende och förebygger korruption. Det är ett samhälle som sporrar till företagsamhet, men som också värdesätter arbetstagaren.

Med moderna termer kunde man säga att vi strävar efter att förena marknadsekonomins effektivitet med social rättvisa. Med gemensamma krafter kan vi, generation efter generation, erbjuda varje individ en trygg start och en bra utbildning. Inför det stundande riksdagsvalet är vi oense om många detaljer i systemet, men vi är fortfarande överens om att det behövs såväl individuell företagsamhet som gemensamt ansvar för att vi skall kunna upprätthålla detta Team Finlandia.

Det intressant att notera hur länge detta tänkesätt har hängt med. Den framstående person som vi i dag firar, Anders Chydenius, är en förvånansvärt modern man.

Denna person, kaplan i Nedervetil och kyrkoherde i Karleby, en betydande riksdagsman och en skarptungad talare och skribent under senare hälften av 1700-talet, ägnade många djupa tankar åt förhållandet mellan ekonomin och samhället. Han är känd i rollen som främjare av den fria handeln. Chydenius sändes ju till riksdagen i Stockholm uttryckligen för att tala för de österbottniska kuststädernas rätt till direkt handel med utlandet, förbi Stockholms borgare. Chydenius kom, då han funderade på grunderna för detta beslut, som var av så stor vikt för människorna i hans hembygd, att på ett nästan universellt och tidlöst sätt ställa upp motiveringar för en fri handel och ett slopande av privilegierna.

Eftervärlden skulle dock göra Chydenius orätt om han ihågkoms enbart som en främjare av fri handel. Chydenius hade en förmåga att se människan och samhället som en helhet, där friheter, rättigheter och ansvar oskiljaktigt länkas samman. Han var en av de mest brinnande förespråkarna för yttrandefriheten. Han talade för att människorna skulle ha rätt till en egen tro, trots att den kanske avvek från majoritetsbefolkningens.

Han ville främja demokratin. Han ansåg att riksdagen borde ha möjlighet att övervaka statens medelsförvaltning; på modernt språk skulle vi säga att han främjade öppenhet

och god förvaltning.

Och inte nog med det. Chydenius nyttjade också sin vassa penna till att försvara tjänstefolkets rättigheter. Om man ännu noterar att det i hans skrifter finns avsnitt där han bekymrat nämner till och med ursprungsbefolkningens ställning i kolonierna och djurens rättigheter, kan man inte annat än förvåna sig över hans radikalism. Å andra sidan behöver man egentligen inte vara så förvånad: det nordiska samhället bygger i grund och botten på radikala principer om frihet, jämlikhet och gemensamt ansvar. Anders Chydenius är en personifiering av dessa principer, och därför firar vi honom nu med all rätt.

I slutet av 1700-talet talade man inte om globalisering. Det fanns fortfarande vita fläckar på kartan och informationsgången var långsam. Sjöfarten förenade dock städerna vid kusten och förmedlade intryck från ett land till ett annat, men man behövde inte gå långt in i landet förrän de tidsmässiga och mentala avstånden ökade. Det fanns ingen enhetlig värld.

Å andra sidan tycker många människor i u-länderna att globaliseringen bara är en direkt fortsättning på kolonialväldet. Intrycket är ensidigt, men historiskt sett förståeligt. Jag vågar nämligen påstå att globaliseringen inte bara rymmer möjligheter till eliminering av fattigdomen, utan också till att ge människorna och nationerna ökat välstånd och bidra till utveckling.

Tekniken, ekonomin och informationsförmedlingen har en gång för alla förenat jordens invånare. Frukterna av arbetet har inte fördelats jämnt. Det är i synnerhet invånarna i u-länderna som fallit offer för denna orättvisa. I en värld av fritt informationsutbyte kan man inte undgå att se utvecklingens avigsidor. Ekonomiskt trångmål och en känsla av marginalisering har resulterat i oroligheter i många länder, och även här i det välmående Norden har vi fått bevittna kraftiga åsiktsyttringar.

Det är alldeles tydligt dags för förändring, och nu finns möjligheter till förändring. Det är tillfälle att övergå från tvära motsatsförhållanden till dialog. Vi är i allt högre grad eniga om att den rådande utvecklingstendensen måste brytas: nu behöver vi en mänskligare globalisering som ger bättre social rättvisa.

Förenta Nationerna och dess specialorganisationer, Världsbanken, Internationella Valutafonden, världshandelsorganisationen, Europeiska unionen och ett flertal medborgarorganisationer står eniga bakom målsättningen. Vi kan lära oss att styra globaliseringen så, att allt flera kan få nytta av den och allt färre blir lidande.

För att u-länderna på ett bättre och mer rättvist sätt skall kunna delta i globaliseringen krävs på kort sikt att industriländerna går med på eftergifter. Detta gynnar på längre sikt alla.

I syfte att uppnå dessa mål tillsatte Internationella arbetsorganisationen ILO i februari förra året en kommission med uppgift att undersöka globaliseringens sociala dimension. Jag har tillsammans med Tanzanias president Benjamin Mkapa äran att vara ordförande för kommissionen.

ILO konstaterade att det fanns behov av att tillsätta en separat kommission som självständigt skulle kunna väva samman olika parter synsätt och upptäcka eventuella överlappningar och luckor. Kommissionen måste kunna gestalta helheten så brett som möjligt, men framför allt koncentrera sig på globaliseringens inverkan på människan, hennes familj och liv.

Sammanlagt 24 andra personer har kallats till kommissionsmedlemmar, kvinnor och män som enligt min åsikt på ett ypperligt sätt representerar olika politiska, ekonomiska och kulturella utgångslägen och syner på globaliseringen.

Kommissionens rapport skall föreligga färdig i höst. Utan att närmare gå in på innehållet i den vill jag gärna säga att det ser ut som om rapporten åtminstone kommer att ta fasta på u-ländernas skuldproblem, rättvisan inom den internationella handeln och de finansiella strukturerna, exportstöden till jordbruket, människans rörlighet mellan olika länder samt frågan om god förvaltning. På den här festen kan vi konstatera att dessa teman känns mycket chydenianska.

För Anders Chydenius var det viktigt att granska olika fenomen ur den "lilla människans" synvinkel. Jag tycker också det är viktigt att vi har ett människocentrerat synsätt när vi analyserar globaliseringens effekter eller när vi tänker på hur globaliseringen skall hanteras. Människorna är objekt för globaliseringen, och samtidigt dess subjekt. Härav följer logiskt sett också att globaliseringen inte är en naturlag, utan en process som människor har åstadkommit.

Skapandet av en bättre och rättvisare värld börjar hos oss själva. Det är svårt att tro på ett rättvisare internationellt system om inte de tydliga brister i fråga om demokratin, de mänskliga rättigheterna och rättsstatsprincipen som många länder kämpar med kan åtgärdas. I vår kommission har betonats nationalstatens betydelse när det gäller att hantera globaliseringen och skapa ett rättvisare samhälle.

Allt tal om globalisering och ekonomiska och samhällsliga förändringar ger ofta intrycket att vi står inför enbart faror och hot. I så fall ser vi inte förändringen som en helhet.

Med hjälp av ekonomin kan människorna öka sitt eget och det gemensamma välmåendet. I avregleringen av ekonomin måste vi se till att ekonomin tjänar människorna, inte att människorna tjänar ekonomin. Likaså måste alla garanteras rätten att upprätthålla och utveckla en nationell och lokal kultur.

Jag ber att få gratulera Karlebyborna och alla de andra aktiva människor som deltar i arrangemangen under jubileumsåret Anders Chydenius till ära. Det finns all orsak att fira, för bilden av Chydenius som en nationell monumentalfigur har under historiens gång sakta men säkert blivit allt tydligare. Hans tankar känns också i dag mycket aktuella, nästan förbluffande aktuella. Jag önskar också Anders Chydenius-stiftelsen all framgång då den nu inleder sitt arbete i syfte att föra fram Anders Chydenius tankar i vår egen tid.

Det vore nu tillfälle att överväga om en vetenskaplig utgåva av Anders Chydenius skrifter borde sammanställas, både på originalspråket och i finsk översättning, såsom man gjort i fråga om J.V. Snellman. Ett urval texter översatta till internationella språk kunde också väcka intresse.

Anders Chydenius-jubileumsåret till ära har också Karleby stads fullmäktigesal nu utvidgats till en funktionell kongressal. Den nya salen ger Karleby stad större möjligheter att stå värd för möten och kongresser. Samtidigt kommer Karlebysalen fortsättningsvis att fungera som ett centrum för regionalt demokratiskt beslutsfattande samt kultur och progressivitet i Anders Chydenius anda. Karlebys och landskapets framgång ligger primärt i händerna på dess flitiga och företagsamma invånare. Må invånarnas välmående och frihet vara det centrala målet för de beslut som fattas i denna sal.

Jag vill till Karleby stad och dess invånare samt till den övriga festpubliken framföra min varmaste hälsning och önskan om framgång. Jag gratulerar Karleby stad med anledning av Karlebysalen och förklarar härmed salen invigd.